

ספר ירמיהו

פרק א'

- פסוק א'** - דברי נבואה של ירמיהו בנו של חלקיהו , (בנו של שפן שמוצא ס"ת בבית ד' בימי יאשיהו) שהיה כהן מהכהנים שבעיר ענתות שהיא מנחלת בנימן. (ענתות היתה עיר של כהנים).
- פסוק ב'** - התחיל לקבל נבואה מוד' בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה , בשנת שלש עשרה למלכותו.
- פסוק ג'** - המשיך להתנבא גם בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה , וגם בימי צדקיהו בנו של יאשיהו , עד סוף י"א שנה למלכותו , בזמן זה גלו מירושלים בחדש החמישי הוא חדש אב.
- פסוק ד'** - אומר ירמיהו לעם ישראל , ויהי דבר נבואה מאת ד' אלי לאמור.
- פסוק ה'** - עוד לפני שנוצרת בבטן אמך , הפרתי בך שתהיה מוכן לנבואה , ולפני שייצאת מרחם אמך זימנתי אותך להיות נביא על הגוים.
- פסוק ו'** - אמרתי לד', אוי לי , הגה אינני יודע לדבר בעחות לשון, כי אני עדיין נער רך בשנים.
- פסוק ז'** - אמר לי ד' , אל תמאן להתנבא בגלל טענתך שהנך נער , כי לכל מקום שאשלח אותך תלך , ותדבר את כל מה שאצווה אותך.
- פסוק ח'** - אל תפחד מאלו שאשלח אותך אליהם , שמא תכשל בלשונך , כי אני אתך להציל אותך מיד אלו שרוצים לחרע לך.
- פסוק ט'** - היה נראה לירמיהו בנבואה שד' נגע על פיו , וד' אמר לו בזה שנגעתי בפיך הכנסתי דברי נבואה לתוך פוך.
- פסוק י'** - ראה, מיניתי אותך היום הזה להתנבא על הגוים , שהם יעקרו (לנתוש), וישברו (לנתוץ), ויאבדו, ויחרסו.
- פסוק י"א** - היה דבר ד' אלי לאמור : מה אתה רואה ירמיהו במראה הנבואה , אמרתי לו : אני רואה מקל מעץ של שקדים.
- פסוק י"ב** - אמר לי ד' , היטבת לראות , דבר זה רומז שאני ממחר (שוקד) לעשות את דברי. (שקד נקרא כך על שם שממחר לפרוח מכל העצים).
- פסוק י"ג** - היה דבר ד' אלי פעם שנייה , וכך אמר לי : מה אתה רואה , אמרתי לו , אני רואה סיר רותח , (נקרא סיר נפוח

על שם שהוא מעלה בועות), ראיתי שהמקום שמעלה רתיחה מרובה הוא מצד צפון.

פסוק י"ד - אמר ד' אלי, זה רומז שמבבל שהיא בצפון א"י תפתח הרעה על כל יושבי א"י. (הלשון "תפתח" הוא מלשון פתיחת קשר, כי עד עכשיו היתה הרעה סגורה וקשורה ביד ד' ולא יכלה לבוא).

פסוק ט"ז - כי הגזא אני מעורר בלב האומות, המלכויות שביצד צפון, (היא בבל וחברותיה) שיבואו ויניחו כסאותיהם כנגד הפתחים של שערי ירושלים, ועל כל החומות יעשו מצוד מסביב, וגם על כל ערי יהודה.

פסוק ט"ז - ואדבר איתם בשפה של משפט, היינו שאשפוט אותם על כל רעתם שעשו, ומפרש מה היא הרעה שעשו, שעזבו את ד', הקטירו לאלהים אחרים, והשתחוו לע"ז שיצרו בידיהם.

פסוק י"ז - ואתה ירמיהו חגור חגורה על מתניך, (ענינה זריזות), ותקום ותדבר אליהם את כל אשר אצווה אותך, טל תפחד ואל תישבר מהם, כי אם תפחד מהם, אפיל אותך לפניהם ואשיבו אותך.

פסוק י"ח - ואני נותן לך כח להתגבר עליהם, החוזק שלך כמו עיר מביצר, וכמו עמוד ברזל, וכמו חומות נחושת, ותתגבר על כל הארץ, מפרש מה הכוונה על כל הארץ, על מלכי יהודה, על שריהם, על כהניהם, ועל כל שאר עם הארץ.

פסוק י"ט - הם אמנם ילחמו נגדך כדי לסתור את נבואתך, אך לא יוכלו להתגבר נגדך, כי אני אתך להציל אותך מידם.

פסוק א' - היה דבר נבואה מאת ד' אלי, וכך אמר לי.

פסוק ב' - לך ותתנבא באזני יושבי ירושלים, וכך תאמר להם: כה אמר ד', אני זוכר לכם את החסד שעשיתם בימי הנעורים, בסמון שבחרתי בכם לחיות לי לעם, אהבה שהיה לי אליכם בזמן שכביכול נשאתי אתכם, ומפרש מהו חסד הנעורים, שהלכתם אחרי שלוחי משה ואהרן במדבר, בארץ שאינה זרועה, ואין בה מה לאכול.

פסוק ג' - עם ישראל הם קודש לד' כמו תרומה שאסורה באכילה לזרים, וכמו תבואה בראשית הקציר שאסורה באכילה לפני הקרבת העומר, ומי שאוכלם מתחייב, כך כל הגוזלים ומכלים את ישראל, תבוא עליהם רעה, נאום ד'.

פסוק ד' - שמעו דבר ד' בית יעקב הם המון העם, וכל משפחות בית ישראל הם הגדולים והחשובים.

פסוק ה' - כך אמר ד': איזו עוולה מצאו אבותיכם בי, שבגללו התרחקו מעלי, והלכו אחרי הע"ז שהיא הבל, (דבר שאין בו ממש) ולכן נעשו גם הם הבל, היינו שהם מושפלים.

פסוק ו' - ולא אמרו אבותיכם לעצמם, היכן ד' שהעלה אותנו מארץ מצרים, הוליד אותנו במדבר, בארץ ערבה, (מקום במדבר שגדילים שם קוצים), ומקומות שיש שם בורות וחפירות (שוחה), בארץ שממה (ציה), מקום שהוא צילו של מוות, ארץ שלא עבר בה איש, ומכ"ש שלא ישב שם אדם בקביעות.

פסוק ז' - הבאתי אתכם אל ארץ שיש בה שדות וזרמים (כרמל), כדי שתאכלו את פירות הטובים שבארץ, אך כשבאתם לארץ טמאתם אותה, וא"י שהיא נחלתי עשיתם שתהיה תועבה.

פסוק ח' - הכהנים שיעריכים להקריב קרבנות לד', לא אמרו לעם היכן ד', ומדוע אתם מקריבים לבעל, והסנהדרין שיעריכים לאחוז במשפטי התורה, לא רצו להכיר אותי וללמוד תורה לשמחה, והמלכים מרדו בי, ונביאי השקר ניבאו בשם הבעל, והם הלכו אחרי ע"ז שאינה מועילה כלום.

פסוק ט' - אם את החלום לא תגידו לי אחת דתכם למות, ורואה אני שהכנתם פתרון כזב, לומר דבר שיהיה באחרית הימים, ובגתיים עד שיעבור הזמן שתקבעו אשכח מהכל. עוד חשש המלך שמרוב פחד ימציאו לומר כזה חלום חלמת וזה פתרונו, עשה המלך את עצמו כאילו נזכר מהחלום וכך יוכל לבדקם אם הם דוברי אמת.

פסוק י' - השיבו הכשדים לפני המלך ואמרו אין איש על הארץ שיוכל לומר את דבר המלך, ובגלל שהוא דבר קשה, אין שום מלך ושליט שישאל לחכמו דבר כזה.

פסוק י"א - והדבר שהמלך שואל קשה וכבד, ואין אדם בעולם שיוכל להגיד לפני המלך רק מלאכים שאינם גרים עם בני בשר.

פסוק י"ב - בעבור זה המלך נתמלא בכעס גדול, ואמר להאביד את כל חכמי בבל.

פסוק י"ג - ודבר המשפט יצא מלפני המלך, והחכמים נהרגים, ונתבקשו גם דניאל וחבריו להריגה.

פסוק י"ד - אז דניאל השיב עצה ודבר של טעם לאריוך שר החוזרים אשר למלך, שיצא להרוג את חכמי בבל, דניאל יעץ לו עצה כדי למנוע חרבו מדם, ולא נתפרש מה היתה העצה.

פסוק ט"ו - אמר דניאל לאריוך, מדוע משפט המלך יצא כל כך במהירות, השיב לו אריוך שהמלך כעס על שלא הגידו לו את החלום ולא רצה לתת זמן. (רש"י ועיין מצודת דוד מה שפ"י).

פסוק ט"ז - דניאל נכנס אל המלך וביקש מהמלך שינתן לו זמן, כדי שיוכל להגיד למלך את פתרון החלום.

- דניאל הלך לביתו להתבודד ולהתפלל לפני ד', ולחמו"ע חבריו הודיע על דבר גזרת המלך.
- פסוק י"ז -
- ובקשם שגם הם יבקשו רחמים מדי אלקי השמים, שלא יאבדו דניאל וחבריו עם שאר חכמי בבל.
- פסוק י"ח -
- במראה חלום הלילה נגלה לו סוד החלום ופתרונו, ודניאל ברח לאלקי השמים.
- פסוק י"ט -
- הרים דניאל את קולו ואמר, יהי שמו של אלקים מבורך מן העולם ועד העולם, אשר החכמה והגבורה שלו חמה.
- פסוק כ' -
- והוא משנה עיתים זמנים, מסיר מלכים ומעמיד מלכים, נותן חכמה לחכמים ודעת ליודעי בינה.
- פסוק כ"א -
- הוא מגלה דברים עמוקים ונסתרים, יודע מה בחשך והאור שוכן עמו.
- פסוק כ"ב -
- לך אלקי אבותי מודה ומשבח אני, אשר נתת לי חכמה והתגברות השכל, ועכשיו הודעת לי מה שבקשתי ממך, ואת דבר המלך הודעת לי.
- פסוק כ"ג -
- בגלל שנגלה לו דבר החלום, נכנס אל אריוך אשר מינהו המלך לאבד את חכמי בבל וכך אמר לו, אל תאבד את חכמי בבל, הכנס אותי לפני המלך, ואגיד לו את החלום ופתרונו.
- פסוק כ"ד -
- אריוך בחפזו הכניס את דניאל לפני המלך, וכך אמר אריוך למלך מיצאתי אדם מבני הגלות של יהודה, שאת החלום ופתרונו יגיד למלך.
- פסוק כ"ה -
- ענה המלך ואמר לדניאל אשר שמו בלטשאצר, האם יכול אתה להודיעני החלום שראיתי ופתרונו.
- פסוק כ"ז -
- ענה דניאל ואמר למלך, הסוד שהמלך שואל לא יכולים להגיד אותו למלך, לא חכמים, לא חכמי הרפואה, לא חכמי הטבע, ולא בעלי הקסם, (ובזה לימד זכות על חכמי בבל שלא ידעו להגיד למלך את דבר החלום).
- פסוק כ"ח -
- אבל יש אלקים בשמים שהוא מגלה סודות, והוא הודיע למלך מה שיחיה בסוף הימים, חלומך ומה שראית בדמיוןך בהיותך שוכב על משכבך זה הוא.
- פסוק כ"ט -
- וכך אמר לו, אתה המלך בהיותך שוכב על משכבך לפני השינה, עלה בלבך לחשוב מי ימלוך אחריך, ודי המגלה לי הסודות הודיע לך על ידי מה יהיה אחריך.
- פסוק ל' -
- ואני לא בגלל החכמה שיש בי יותר מכל האנשים החיים, התגלה לי הסוד הזה, אלא בגלל שדי רוצה שיחיה איש שיודיע למלך את פתרון חלומו, ובזה תדע מה שאתה רוצה לדעת מי ימלוך אחריך.
- פסוק ל"א -
- אתה המלך היית רואה, והנה דמות צלם גדול, ויש לו הרבה זוהר, והוא עומד למולך, ומראהו נורא ומאויים.
- פסוק ל"ב -
- הצלם ההוא, ראשו היה זהב טוב, החזות שלו זרועותיו היו של כסף, בטנו וירכותיו היו של נחושת.
- פסוק ל"ג -
- שוקיו היו של ברזל, רגליו מקצתן מברזל וקצתן מחרס.
- פסוק ל"ד -
- היית רואה איך אבן נכרת (מן החר) מעצמו שלא בידי אדם, והכה את הצלם על רגליו שהיו מברזל וחרס ושחק אותם דק דק.
- פסוק ל"ה -
- ואז נשחקו ונכתשו כל אברי הצלם ההוא שהיו עשויים מזהב כסף ברזל נחושת חרס, ונעשו כמוץ שנמצא בגורן בקיץ, וחרוח נשא אותם ופיזר אותם, ולא נמצא להם מספיק מקום שיחזיק אותם, והאבן שהכה את הצלם נעשה לחר גדול ומילא את כל הארץ.
- פסוק ל"ז -
- זה החלום, ופתרונו נאמר למלך.
- פסוק ל"ז -
- אתה המלך מושל על כל מלכי הארמה, שאלקי השמים נתן לך מלכות חזקה תקיפה וחשובה.

פסוק ל"ח - ובכל מקום שישוכנים שם בני אדם, חית השדה, ועוף השמים, המשייל אותך על כולם, ראש הזהב של הצלם רומז עליך, כי אתה ראשון בזמן ובמעלה.

פסוק ל"ט - ואחריך תעמוד מלכות פחותה וגרועה ממך היא מלכות מדי, ולכן היא רמוזה בחזות וזרועות שמתחת לראש, וגם עשויה מכסף שהוא פחות מן הזהב. המלכות השלישית היא מלכות יון, תהיה קשה וחזקה כנחושת ותמשול בכל הארץ.

פסוק מ' - והמלכות הרביעית תהיה תקיפה כברזל, וכמו שברזל מכתת ומרדד ומרוציץ כל דבר, כך מלכות זאת תכתוש ותרוציץ את כל המלכויות.

פסוק מ"א - ומה שראית הרגלים מקצתם מברזל ומקצתם מחרס, הפתרון הוא שתהיה מלכות חלוקה כאשר יבואר בפסוק הבא, ומזכח והיכולת של הברזל יהיה בחרס, ולכן ראית את הברזל מעורב בחרס, (עם כי למעלה לא נזכר דבר זה).

פסוק מ"ב - עתה מפרש ענין הרגלים והאצבעות, זה רומז שמקצת מהמלכות תהיה תקיפה כברזל ומקצת תהיה שבורה וחלושה בחרס.

פסוק מ"ג - ואשר ראית הברזל מעורב בחרס, הפתרון הוא שיתערבו המלכויות זו בזו, היינו שינשאאו אלו לאלו, אך לא תהיה ביניהם אהבה מלב, כמו שיהברזל לא מתערב עירבוב גמור בחרס.

פסוק מ"ד - ובימיחם של אלו המלכים יון ורומי, יעמיד אלקי השמים מלכות שלעולם לא תשחת ולא תתבטל ולא תנתן למלכות אחרת, והיא תשחק דק דק, ותכלה את כל אלו המלכויות והיא תעמוד לעולם, זו מלכותו של מלך המשיח.

פסוק מ"ה - הדבר הזה מרומז במה שראית את האבן שנכרת מן החר לא בידי אדם, כך תהיה מלכותו של משיח, לא בכח תבוא, אלא בהגיע הזמן תבוא ותכלה האומות. וכמו שדבר החלום אמת כך הפתרון אמיתי.

פסוק מ"ו - ואז המלך השתחוה לדניאל ורצה להקריב לפניו מנחה ולנסך לפניו יין ולעשותו אלהות. (אך דניאל לא הסכים).

פסוק מ"ז - ענה המלך ואמר לדניאל, באמת יודע אני שאלקיכם הוא אלקים על כל האלקים, והוא מושל על כל המלכים, והוא מגלה סודות, והוא גילה לך סוד זה.

פסוק מ"ח - ואז הגדיל המלך את דניאל, ומתנות רבות וחשובות נתן לו, והשליטו על כל מדינת בבל, ושר על כל השרים ועל חכמי בבל מינה אותו.

פסוק מ"ט - ודניאל ביקש מהמלך וע"פ בקשתו מינה המלך על עבודת מדינת בבל את חמו"ע, ודניאל היה יושב בשער המלך, וזה מורה על גדולה וכבוד.

פרק ג'

- פסוק א' - נבוכדנצר מלך בבל עשה צלם (דמויות) של זהב, גבהו שישים אמה, רחבו שש אמה, העמידו בבקעת דורא שבמדינת בבל, (מטרתו היתה להכשיל את ישראל בהשתחוויה, ואזי לא יגאלו ע"י משיח, ולא תלקח מלכותו על ידם).
- פסוק ב' - נבוכדנצר שלח לאסוף בעלי שררה וכל מושלי המדינה, לבא לחנוכת הצלם שהקים.
- פסוק ג' - אז נאספו כל בעלי השררה ושליטי המדינה לחנוכת הצלם ועמדו מול הצלם.
- פסוק ד' - זכרוז קרא בקול גדול, לכם אומרים ומזרזים, עמים (שייש להם אלוה ותורה ושפה אחת), אומות(שאין להם אלוה ותורה ויש להם שפה משותפת), ולשונות, (קבוצת עמים שיש להם אלוה ותורה ושפתם מחולקת, או שאין להם לא אלוה ולא תורה ושפתם מחולקת).
- פסוק ה' - בעת שתשמעו קול קרן השופר, משרוקית, קתרוס (כנור), סבכא (עוגב), פסנתרין (נבל), סומפוניא (כלי שמשמיעים בו הרועים קול), וכל שאר מיני זמר, תפלו על פניכם ארצה ותשתחוו לצלם הזהב שהקים נבוכדנצר.
- פסוק ו' - ומי שלא יפול ארצה וישתחוה, באותה שעה יושלך לתוך תנור שיש בו אש בוערת.
- פסוק ז' - בעבור הכרוז, בזמן ששמעו כל העמים קול קרן השופר, ושאר כלי זמר, (ולא מוזכר סומפוניא, עיין במצודת דוד הטעם) נפלו כל העמים אומות ולשונות על פניהם ארצה והשתחוו לצלם הזהב שהקים נבוכדנצר.
- פסוק ח' - בעבור זה שכל הגוים השתחוו לצלם כדבר המלך, התרבו אנשים כשדים וחלשינו מלשינות על היהודים.
- פסוק ט' - הרימו את קולם ואמרו המלך לעולם יחיה.
- פסוק י' - אתה המלך גזרת, שכל איש שישמע קול קרן השופר ושאר כלי זמר, יפול וישתחוה לצלם הזהב.
- פסוק י"א - ומי שלא יפול וישתחוה, יושלך לתוך תנור שיש בה אש בוערת.
- פסוק י"ב - יש אנשים יהודים אשר מינית אותם על מלאכת מדינת בבל וחס חמו"ע, (על דניאל לא הלשינו, לפי שעשאו נבוכדנצר לאלוה), האנשים האלה לא שמו לעצמם עצה לחשוש לדבריך המלך, לאלהיך אינם עובדים, ולצלם הזהב שהקמת לא השתחוו.
- פסוק י"ג - אז נבוכדנצר אמר ברוגז ובחימה להביא את חמו"ע, והובאו לפני המלך.
- פסוק י"ד - הרים נבוכדנצר את קולו ואמר להם, חמו"ע, וכי גזרתי שממה היא, לאלהי אינכם עובדים ולצלם הזהב שהעמדתי לא השתחיתם.
- פסוק ט"ו - עתה אם הנכם מוכנים, בזמן שתשמעו את קול השופר וכו', תפלו ארצה ותשתחוו לצלם, לא אעשה לכם כלום, אבל אם לא תשתחוו תושלכו לתוך תנור אש בוער, ומי הוא האלהים שיציל אתכם מידי.
- פסוק ט"ז - ענו חמו"ע ואמרו למלך, נבוכדנצר, (אמרו לו שבדבר הזה אין הוא מלך עליהם), אין אנחנו חוששים להשיבך דבר ריצוי וטענות.

- פסוק י"ז - הגה יש את אלקינו אשר אנחנו עובדים לפניו, הוא יכול להצילנו מתנור אש בוער, ומידך יכול להצילנו גם אם תרצה להרוג אותנו באופן אחר.
- פסוק י"ח - וגם אם לא ירצה ד' להצילנו, יהא ידוע לך המלך שלא להיך לא נעבוד ולצלם הזהב לא נשתחוה.
- פסוק י"ט - אז נבוכדנצר נתמלא חימה, ודמות פניו נשתנה כעסו על חמו"ע, הרים המלך קולו ואמר שיסיקו תנור פי שבע על מה שראוי להסיקו.
- פסוק כ' - ולאנשים גבורים שביצבאו צוה שיקשרו את חמו"ע וישליכום לתוך תנור שיש בו אש בוער.
- פסוק כ"א - ואז אלו האנשים נקשרו כשהם לבושים במלבוש הנקרא סרבל, ובמכנסיהם (הנקרא פטש), ובגלימתם אשר התעטפו בה, ובשאר בגדיהם, והושלכו לתוך תנור אש בוער.
- פסוק כ"ב - בעבור שגזירת המלך היתה דוחקת, והתנור היה מוסק ביותר, אלו האנשים שהעלו את חמו"ע להשליכם לאש, לא נזחרו וניצוצות של אש שרפו אותם.
- פסוק כ"ג - ואלו שלשת האנשים חמו"ע נפלו לתוך תנור אש בוער כאשר הם קשורים.
- פסוק כ"ד - אז נבוכדנצר המלך נבהל וקם בבהלה, הרים את קולו ואמר לזעזעו, הרי שלשה אנשים קשורים השלכנו לתוך תנור אש הבוער, ענו ואמרו למלך, אמת הדבר.
- פסוק כ"ה - אמר המלך הגה אני רואה ארבעה אנשים הזלכים בתוך האש כשהם מותרים מקישוריהם, ושום חבלה אין בהם, ומראהו של הרביעי דומה לבני האלהים הלא הם מלאכים.
- פסוק כ"ז - אז התקרב נבוכדנצר לשער תנור אש הבוער, הרים את קולו ואמר חמו"ע עבדי אלהי עליון צאו ובואו, ואז יצאו חמו"ע, (לא רצו ליצאת בלי רשותו, לפי שהוא בעל בחירה ויכול לפגוע בהם).
- פסוק כ"ז - התאספו האחדדרפנים, הסגנים, הפחות, ויועזי המלך, וראו את אלו האנשים שלא שלט האש בגופם, ושער ראשם לא נחרך, ובגדיהם לא השתנו, וריח אש לא עבר בהם.
- פסוק כ"ח - הרים נבוכדנצר את קולו ואמר, ברוך אלהיהם של חמו"ע אשר שלח מלאכו והציל את עבדיו שבטחו בו, את דבר המלך שינו, ומסרו את גופם כדי לא לעבוד ולא להשתחוות לשום אלוה, רק לאלהיהם.
- פסוק כ"ט - ומנני הושם (דבר טעם) גזירה וחק, אשר כל עם אומה ולשון שיאמר ויתלה דבר שגגה באלקיהם של חמו"ע, לנתחים יעשה, וביתו יושם למקום אשפה וניזול, בעבור שאין אלהים אחרים שיוכל להציל הצלה כזאת.
- פסוק ל' - ואז המלך הצליח, כלומר הגדיל את חמו"ע במדינת בבל.
- פסוק ל"א - נבוכדנצר המלך שלח לכל העמים אומות ולשונוות שגרים בכל הארץ, שלומכם ירבה.
- פסוק ל"ב - אותות ודברים תמוזיהם שעשה אתי אלהי עליון, נאה לפני להגיד ולספר.
- פסוק ל"ג - האותות שליו גדולים מאד, המופתים התמוזיהם גדולים מאד, מלכותו מלכות כל עולמים, ושלטונו עד סוף כל הדורות.

פרק ד'

- פסוק א' - אני נבוכדנצר הייתי שלז בביתי ורענן(כעץ לח ורטוב), הייתי בהיכל מלכותי.
- פסוק ב' - חלום ראיתי והפחידני, והמחשבות שהיו לי בהיותי ישן על משכבי, ומראות ראשי בהחילוני.
- פסוק ג' - ומלפני נגזר, להכניס לפני את כל חכמי בבל כדי שיודיעוני את פתרון החלום.
- פסוק ד' - אז נכנסו חכמי הטבע, חכמי הרפואה, חכמי המזלות, וקוסמי קסמים, אמרתי לפניהם את החלום, ולא הודיעו לי את הפתרון.
- פסוק ה' - עד שבאחרונה נכנס לפני דניאל ששמו בלמשאצר כשם האליל שלי, ואשר יש בו רוח אלקים קדושים, ואמרתי את החלום לפניו.
- פסוק ו' - וכך אמרתי לו, אתה בלמשאצר גדול מעל כל חכמי הטבע, ואני יודע שרוח אלקים קדושים בך, ושום סוד לא ינצח אותך לומר לך, הפתרון קשה ולא תוכל לפותרו, אגיד לך את מראות החלום שראיתי, ואת הפתרון תאמר אתה.
- פסוק ז' - זה מראה ראשי בהיותי שוכב על משכבי. רואה הייתי והנה עץ בתוך הארץ, וגבהו רב.
- פסוק ח' - גדל העץ והתחזק, וגבהו הגיע עד לשמים, והיה נראה עד סוף כל הארץ.
- פסוק ט' - העלים שלו היו יפים, פירות רבים היו לו, והיה לו מספיק מזון לכלכל את כל הבריות, מתחתיו ביצלו יחסו חיות השדה, ובענפיו יגורו צפרי השמים, ממנו היו ניזונים כל בשר.
- פסוק י' - רואה הייתי במראות ראשי בהיותי שוכב על משכבי, והנה מלאך קדוש, מחריב, יורד מן השמים.
- פסוק י"א - קרא בקול וכך אמר: כרתנו את העץ וקצצו ענפיו, השירו(מלשון נשירה) את ענפיו, ופזרו את פירותיו, יגעו ויטולטלו החיות מתחתיו, והצפרים מענפיו.
- פסוק י"ב - אבל את עיקר שרשיו הניחו בארץ, ויהיה קשור בארץ, ובקשר של נחושת וברזל יהיה קשור בעשב הארץ, ובטל השמים יתכבס, ועם החיות יהיה חלקו לאכול עשב הארץ.
- פסוק י"ג - לבו ישתנה מלב האדם, וינתן לו לב של חיה, וכך יעברו עליו שבעה זמנים, (שנים).
- פסוק י"ד - הדבר נגזר בגזרת המלאכים, ובמאמר המלאכים הקדושים, בעבור שידעו החיים, שהעליון שולט במלכות אנשים, ולמי שיחפוץ יתן אותה, וכאשר רוצה מעמיד על –המלכות אדם שפל באנשים,
- פסוק ט"ו - זה החלום ראיתי אני נבוכדנצר, ואתה בלמשאצר הפתרון אמור, בעבור שכל חכמי מלכותי לא יכולים להודיעני את הפתרון, ואתה יכול, לפי שרוח אלקים קדושים בך.
- פסוק ט"ז - דניאל ששמו בלמשאצר תמה ושתק כשעה אחת, ומחשבותיו בהחילוהו, חרים המלך קולו ואמר, בלמשאצר אל יבהילוך החלום ופתרונו, לפי שאינם קשורים אליך, ענה בלמשאצר ואמר, אדוני, החלום יתקיים על שונאיך, והפתרון על אויביך.
- פסוק י"ז - העץ שראית שגדל והתחזק, וגבהו הגיע לשמים, ומראהו הגיע עד קצה הארץ.
- פסוק י"ח - ועליו היו יפים, ופירותיו מרובים, ומזון די לכל הבריות היה בו, תחתיו גרו כל חיות השדה, ובענפיו שכנו כל צפרי השמים.

פסוק י"ט - העץ רומז עליך המלך, שגדלת והתרוממת, וגדולתך הגיעה עד לשמים, ושלטונך עד קצה הארץ.

פסוק כ' - ואשר ראית המלך מלאך קדוש ומחריב יורד מן השמים ואומר כרתו את העץ והשחיתוהו, אבל את עיקר שרשיו הניחו בארץ, ובקישורי ברזל ונחשת תקשרוהו בעשב השדה, ובטל השמים יתכבס, ועם חית השדה חלקו, עד שיעברו עליו שבע שנים.

פסוק כ"א - זה פתרון הדבר, וגזירת עליון היא שתגיע על אדוני המלך.

פסוק כ"ב - ואותך יגרשו מבני אדם, ועם חיות השדה תגור, ועשב כשזורים יטעימו אותך, ובטל המים אותך יכבסו, ושבע שנים יעברו עליך, עד שתדע שהעליון שולט במלכות בני אדם, ולמי שיחפוץ יתננה.

פסוק כ"ג - ואשר אמרו להניח את עיקר השרשים של העץ, זה רומז שהמלכות תתקיים לך ותשוב אליך כאשר תדע ותכיר שיושב במרומים הוא השליט.

פסוק כ"ד - אמר דניאל למלך אין לך עצה להנצל לגמרי מן הגזרה, אלא שיש לי עצה שתיטב בעיניך המלך, את חטאוך בצדקה תפדה, ועונותיך בזה שתחון עניים, הנה בזה תהחה אריכות זמן לשלכותך.

פסוק כ"ה - הכל הגיע על נבוכדנצר המלך.

פסוק כ"ו - לסוף שנים עשר חודש, כאשר היה נבוכדנצר מטייל על היכל מלכותו.

פסוק כ"ז - הרים נבוכדנצר את קולו, התגאה ואמר הלא זו היא בבל הגדולה שבניתי אותה להיות לי לבית מלכות, בניתי אותה בחזק ידי וללא עזרה מהזולת, ולכבוד תפארתי בניתי, ולא בגלל פחדי מן האויב.

פסוק כ"ח - הדברים עדיין היו בפי המלך, כלומר עדיין לא גמר לדבר, ירד קול מן השמים ואמר: לך נבוכדנצר המלך נאמר המלכות סרה (עדת) ממך.

פסוק כ"ט - ומאנשים יגרשו אותך, ועם חית השדה יהיה מושבך ויאכלוך עשב כשזורים ושבע זמנים (עדיין שנים) יעברו עליך כך, עד שתדע שעליון שולט במלכות אנשים ולמי שיחפוץ (יִצְבֵּא) יתננה.

פסוק ל' - באותה שעה נגמר הדבר לבא על נבוכדנצר, הוא השתבש בדעתו ומעצמו גרש מלחיות בין אנשים, ואכל עשב כשזורים, וגופו נתכבס בטל השמים, שיערו גדל ככנפי נשר, ויצפרניו היו כצפרני עופות דורסים.

פסוק ל"א - ולסוף שבע שנים התחילה דעתו של נבוכדנצר זהוא מספר: נשאתי עיני אל השמים לבקש עזרה מעם ד', שישׁיב לי את הדעת כמו בעבר, ואת העליון ברכתי, ואת חי העולמים שבחתי ופארתי, אשר שלטונו שלטון עולם ומלכותו בכל דור ודור. כלומר עד סוף כל הדורות.

פסוק ל"ב - וכל יושבי הארץ כאילו לא כלום נחשבים בעיניו, וזרצונו עושה ביצבא השמים וביושבי הארץ, ואין מי שימחה בידו ויאמר לו מה עשית.

פסוק ל"ג - באותו זמן שברכתי את ד' חזרה אלי דעתי כמו בעבר, וחזרתי לכבוד מלכותי, וזיו פני חזר אלי, וזיעי (הדברי) ושרי הגדולים (ורבבני) ביקשו ממני שאמשול עליהם כבעבר, ועל מלכותי הזכנתי (התקנת) וגדולה יתירה נתוספה לי.

פסוק ל"ד - כעת אני נבוכדנצר משבח ומרומם ומפאר למלך השמים, אשר כל מעשיו אמת, ודרכיו דין, ואשר הזלכים בגאווה יכול להשפיל.

פרק ה'

- בלשאצר המלך (לרש"י הוא בנו של נבוכדנצר כמו שמורים לשונות הפסוקים בהמשך הענין, להמיוצודת דוד הוא בן בנו של נבוכדנצר) עשה סעודה גדולה (לחם רב, כל סעודה נקראת על שם הלחם) לאלף שריו, וכנגד אלף שריו שתה יין. אמר כן להפלגת הדבר.
- בלשאצר אמר בעצת (בטעם) היין, כלומר כשהשתכר, להביא את כלי הזהב והכסף שהוציא נבוכדנצר אביו מההיכל שבירושלים, וישתו בהם המלך ושריו, והמלכה ופלגשו.
- אז הביאו כלי הזהב שהוציאו מההיכל של בית אלקים אשר בירושלים, ושתו בהם המלך ושריו המלכה ופלגשו.
- שתו יין ושיבחו את אלהי הזהב והכסף נחשת ברזל עץ ואבן.
- באותה שעה יצאה קבוצת אנצעות כמו של יד אדם, וכתבו מול המגורה (בְּרִשְׁתָּא) על הסיד (גִּירָא) של כותל היכל המלך, והמלך ראה כף היד (פס ידא) שכתבה.
- אז זוהר (זיוהי) פני המלך השתנה, מחשבותיו הבהילוהו, וקשרי חבורי העצמות התפרקו, וברכיו היו דופקות זו בזו מרוב פחד.
- קרא המלך בקול להכניס לפניו את חכמי הרפואה, חכמי המזלות, וקוסמי קסמים, המלך אמר לחכמי בבל, כל אדם שיקרא כתב זה, ופתרונו יגיד לי, ילבישוהו בבגד ארגמן, ורביד זהב יונח על צווארו, וישלוט בשליש מהמלכות.
- אז נכנסו כל חכמי המלך, ולא יכלו לקרא הכתב, ופתונו לא יכלו להגיד למלך.
- אז בלשאצר המלך נבהל, וזוהר פניו השתנה, ושריו השתבשו, כלומר התבלבלו כשראו את המלך במצב זה.
- המלכה אל מול חרדת המלך ושריו, נכנסה לבית המשתה, הרימה קולה ואמרה למלך, המלך לעולם יחיה, אל יבהילוך מחשבותיך וזוהר פניך אל ישתנה.
- יש אדם במלכותך אשר רוח אלקים קדושים בו, ובימי אביך נמצא בו הארה שכל וחכמה כחכמת אלקים, ואביך נבוכדנצר המלך העמיד אותו שר וגדול על כל חכמי הטבע הרפואה המזלות וקוסמי קסמים.

בעבור שרוח חכמה יתירה בו, ודעת, ושכל, פותר חלומות, ומגיד חידות, מתיר קשרים, כלומר דברים

פסוק י"ב -

סתומים מגלה, כל זה נמצא בדניאל שהמלך קרא שמו בלשטאצר, כעת דניאל יקרא, והפתרון יגיד.

אז דניאל הזכנס למלך, אמר המלך לדניאל, אתה דניאל שמבני גלות היהודים, שהביא אבי המלך מיהודה.

פסוק י"ג -

ושמעתי עליך שרוח אלקים בך, והארה, ושכל, וחכמה יתירה נמצאו בך.

פסוק י"ד -

וכעת הזכנסו לפני חכמים וחכמי הרפואה, שיקראו הכתב ויודיעו לי פתרונו, ולא יכלו להגיד לי פתרון הדבר.

פסוק ט"ו -

ואני שמעתי עליך שתוכל לפתור פתרונות, ולהתיר דברים קשורים, כעת אם תוכל לקרוא הכתב ולהגיד לי

פסוק ט"ז -

פתרונו, בבגד ארגמן ילבשוך ורביד זהב יונח על צוואריך, ותשלוט שליט במלכותי.

אז ענה דניאל ואמר לפני המלך, המתנות יהיו לך, וריבוי המתנות תן לאחרים, כלומר איני צריך דבר, אבל את

פסוק י"ז -

הכתב אקרא לפני המלך ופתרונו אודיע למלך.

פסוק י"ח -

פסוק י"ט -

פסוק כ' -

פסוק כ"א -

פסוק כ"ב -

פסוק כ"ג -

- פסוק כ"ד

- פסוק כ"ה

- פסוק כ"ו

- פסוק כ"ז

- פסוק כ"ח

- פסוק כ"ט

- פסוק ל'

פרק ד'

פסוק א' - ודריוש מלך מדי, לקח את המלכות של הכשדים, כשהיה בן 62 שנה.

פסוק ב' - היה טוב הדבר לפני דריוש, והעמיד ממונים על מלכותו 120 שרים שקרויים אחשדרפנים, שיהיו שולטים בכל מלכותו.

פסוק ג' - ולמעלה מהם, כלומר בדרגה גבוהה יותר, מינה 3 שוטרים, אשר דניאל היה אחד מהם, שיהיו אלו 120 השרים נותנים לשלשת השרים האלו עצה, כיצד לשמור על המלך שלא יקרה לו שום נזק.

פסוק ד' - אז, דניאל זה, היה מתגבר ומנצח בכל דבר על השוטרים ו-120 השרים, בעבור שרוח חכמה יתירה בו, והמלך דריוש חשב להעמיד אותו (למנות אותו) על כל מלכותו.

פסוק ה' - אז, השוטרים והשרים, היו מחפשים למצוא עליזה על דניאל בענין המלכות, (כלומר למצוא איזה דבר שהוא מתנהג לא בסדר בעניני המלכות), ושום עליזה ודבר השחתה, לא יכלו למצוא בגלל שהיה נאמן, ושום משגה (טעות) והשחתה לא נמצא בו.

פסוק ו' - אז, אמרו אלו האנשים, הרי ראינו שלא נוכל למצוא לדניאל זה שום עליזה בענין המלכות, רק נמצא עליו בענין דת האלקים שלו, שהוא מוכן לוותר על דת המלך כדי לקיים את דת אלקיו.

פסוק ז' - אז, השוטרים והשרים האלו, התאספו ובאו אל המלך, וכך אמרו לו: המלך דריוש לעולם יחיה. (זאת פתיחה של דיבור בדרך כבוד למלך).

פסוק ח' - התייעצו כל שוטרי המלך, הסגנים הם שרי הצבא, השרים שקרויים אחשדרפנים, המנהיגים, והמושלים, לחזק את מלכות המלך (בפסוק זה כתוב בלשון, לקיים את קיום המלך), ולחזק חוק וגזרה בקשר חזק, הגזרה היא: שכל אדם שיבקש בקשה מכל אלוה או אדם, חוץ ממך המלך, מהיום עד 30 יום, יושלך לבור אריות.

פסוק ט' - ועכשיו, אתה המלך, תחזק את גזרתך, ותכתוב מכתב בכתב ידך, ואין לשנות את הגזרה, כמנהג פרס ומדי, שדבר שרשם המלך אין להסיר אותו.

פסוק י' - בגלל שהיה הדבר נוגע לחיזוק המלכות, המלך דריוש כתב בכתב ידו את הגזרה.

פסוק י"א - ודניאל, כאשר ידע שהמלך כתב מכתב בכתב ידו, נכנס לביתו במקום מוצנע, ובעלייה שלו (קומה שניה) היו חלונות פתוחים למול ירושלים, ושלוש פעמים ביום היה כורע על ברכיו, ומתפלל ומודה לאלקיו, ובגלל שהיה רגיל לעשות כך לפני גזרת המלך, המשיך במנהגו הטוב.

פסוק י"ב - אז, האנשים האלו התקבצו לבית דניאל, ומצאו אותו כשהוא מתחנן לאלקינו. (רב סעדיה גאון כותב שהלכו ליד בית דניאל ומצאו שם נערה, ושאלו אותה, מה עושה דניאל, אמרה להם הוא כורע על ברכיו, ומתפלל לאלקינו בעלייה שלו).

פסוק י"ג - אז, התקרבו אל המלך, ואמרו לו בענין הגזרה שגזר, וכך אמרו לו: הרי רשמתי בכתב ידך גזרה, שכל איש שיבקש בקשה מכל אלוה ומכל אדם עד שלשים יום, חוץ ממך המלך, יושלך לגוב אריות, ענה המלך ואמר, אמת הדבר, והגזרה היא כחוק מדי ופרס שאי אפשר לשנות אותה.

פסוק י"ד - אז השיבו ואמרו לפני המלך, שדניאל שהוא מבני גלות יהודה, לא מתייחס לגזרתך, (בלשון המקרא לא שם עליך טעם ועיצה), ולחוק שחקקת, ושלש פעמים ביום מבקש בקשתו מאלקינו.

פסוק ט"ו - אז, כאשר שמע המלך, הדבר היה רע בעיניו מאד, ועל דניאל שם לב (בלשון הפסוק כל, והוא כמו לב בהיפוך אותיות, כמו כשב כבש) להציל אותו, ועד שקיעת החמה היה משתדל להציל אותו.

פסוק ט"ז - אז, האנשים האלו כאשר ראו שהמלך רוצה להציל את דניאל, התקבצו ובאו אל המלך, ואמרו לו, דע המלך: יש מנהג קבוע אצל פרס ומדי, שכל גזרה שגזר המלך ורשם אותו בכתב ידו, אי אפשר לשנות אותה.

פסוק י"ז - אז, המלך אמר להביא את דניאל, ולהשליך אותו אל בור של אריות, המלך הרים את קולו ואמר לדניאל, אלקיך שאתה עובד אותו בתמידות הוא יצילך.

פסוק י"ח - והובאה אבן אחת, ושמו אותה על פי הבור, וסגרו אותה בשתי חותמות, בחותמת המלך, ובחותמת השרים, כדי שלא ישתנה הדבר, שהרי רצון המלך להחיות אותו, ואולי יעלה אותו מהבור, ורצון השרים להרוג אותו, ואולי יהרגו אותו באבנים, לכן שניהם שמו חותמת, שלא יוכלו לפתוח הבור.

פסוק י"ט - אז הלך המלך לארמונו, והלך ללון בלי לאכול ארוחת ערב, ולא הכניסו את כלי השמחה והחדוה שהיו רגילים להכניס לפניו, ושנתו נדדה ממנו.

פסוק כ' - אז, המלך, מיד בעלות השחר, קם ממתנו מיד שהתחיל להאיר, ובבחלה הלך לבור האריות.

פסוק כ"א - וכאשר התקרב אל הבור, צעק לדניאל בקול עיזוב, הרים את קולו ואמר: דניאל עבד של אלקים חיים, האלקים שאתה עובד לפני תמיד, האם היה יכול להציל אותך מהאריות.

פסוק כ"ב - ואז דניאל דיבר עם המלך, המלך לעולם יחיה.

פסוק כ"ג - אלקי, שלח מלאך שלו, וסגר את פי האריות, שלא יפגעו בי, בגלל שנמצא לי זכות, וגם לפניך המלך לא עשיתי השחתה, כי מה שהתפללתי לפני אלקי, גם אתה חייב בכבודו.

פסוק כ"ד - אז, הדבר היה טוב מאד בעיני המלך, ואמר להעלות את דניאל מהבור, העלו אותו מהבור ושום נזק וחבלה לא נמצא בו, בגלל שהאמין באלקינו, והמשיך להתפלל לפניו.

פסוק כ"ה - אמר המלך, והביאו את האנשים האלו שהלשינו על דניאל, והשליכו אותם לבור האריות, הם ובניהם ונשיהם,

ולא הספיקו להגיע לתחתית הבור, וכבר השתלטו עליהם האריות, וכל עיצמותיהם שברו דק דק.

פסוק כ"ז - אז, דריוש כתב: לכל העמים האומות והלשונות שגרים בכל ארצי, שלומכם ירבה מאד.

פסוק כ"ז - מלפני הושמה גזרה, שבכל שלטון מלכותי, יהיו יראים ופוחדים מאלוקי דניאל, שהוא אלוקים חיים וקיים

לעולם, ומלכותו לא תושחת, ושליטתו עד סוף כל הימים.

פסוק כ"ח - פודה ומציל, ועושה אותות ודברים נפלאים בשמים ובארץ, שהציל את דניאל מיד האריות.

פסוק כ"ט - מספר הפסוק: ודניאל זה, הצליח במלכות דריוש, וגם במלכות כורש הפרסי שמלך אחרי דריוש.

פרק ז'

- פסוק א'** - בשנה הראשונה למלכות בלשצר מלך בבל, ראה דניאל חלום, ומה שראה בראשו היה כאשר שכב על משכבו, אז כתב את כל החלום לעיצמו, וראשי פרקים אמר לאחרים.
- פסוק ב'** - הרים דניאל את קולו ואמר: רואה הייתי במראה החלום כשישנתי בלילה, והנה ארבע רוחות נושבות ויוצאות אל הים הגדול.
- פסוק ג'** - וארבע חיות גדולות עולות מהים, משונות במראה שלהן זו מזו.
- פסוק ד'** - הראשונה צורתה כמו אריה, וכנפים של נשר יש לה, רואה הייתי שנתלשו כנפיה, והיא התרוממה מהארץ, ועמדה על רגלים כמו בן אדם, ולב של אדם ניתן לה. [רמז: לנבוכדנצר מלך בבל שנמשל לאריה ולנשר].
- פסוק ה'** - והנה חיה אחרת שניה, דומה לדוב, ולצד אחד עמדה, ושליש צלעות היו בין שיניה, וכך אמרו לה: קומי אכלי בשר הרבה. [הנמשל הוא: מלכות פרס, הפרסיים אוכלים ושותים כמו דוב, ומסורבלים בבשר כמו דוב, מה שראה שעמדה לצד אחד, הכוונה שמיד שתפול בבל היא לא תשלוט בכל המלכויות רק במקומה, ובמשך שנה תשלוט מדי במקום בבל, שלשת הצלעות רוממות לשלשת המלכים של הפרס שימלכו, כורש אחשורוש ודריוש, מה שאמרו לה שתאכל הרבה בשר, רומז שיחיה לכורש עושר גדול].
- פסוק ו'** - אחרי זה רואה הייתי, והנה חיה אחרת כנמר, ולה יש 4 כנפים של עוף על הגב שלה, וארבעה ראשים לחיה, ושלטון ניתן לה. [רמז למלכות יון שגזרו גזרות משונות על ישראל כנמר שהזא מגומר בחברבורות שונות, וארבעה הכנפים והראשים רומזים שאחרי שמת אלכסנדר מוקדון מלך יון, נחלקה מלכותו לארבע מלכויות, והם רומא, מצרים, א"י, ופרס].
- פסוק ז'** - אחרי זה רואה הייתי במראות הלילה בשנתי, והנה חיה רביעית נוראה ומטילה אימה (פחד), וחזקה ביותר, ושיניים של ברזל יש לה, והם היו גדולות, אכלה בשיניה וטחנה את המאכל דק, (בהמשך כתוב שיצרפניה היו מנחשות) ומה שנשאר מהאוכל רמסה ברגליה, והיא היתה משונה מכל שלשת החיות הראשונות, [שבחם ראה צורה מסוימת מופקרת, הראשונה כאריה, השנייה כדוב, השלישית כנמר, אבל היא לא מצא לה דמיון לאיזו חיה מופקרת], והיו לה עשר קרנים. [רמז למלכות ישמעאל שממנה יתפצלו עשר מלכויות, המצודת דוד מונח את שמות המלכויות, והקרן הקטנה רומזת לעם שיבא מהמזרח, ותתקרב לדת ישמעאל, וישחית מהם שלש מלכויות, והמלך הזה יהיה חכם ונבון, ומדבר דברי גאווה כנגד ד'.
- פסוק ח'** - מתבונן הייתי בקרניה, והנה קרן אחרת קטנה עולה (צומחת) מבין עשר הקרנים הראשונות, ושליש מתוך הקרנים נעקרו מפני הקרן הקטנה, והנה עינים כעיני אדם בקרן הזאת, ופה מדבר גדולות, כלומר דברי גאווה.

- רואה הייתי את המראה הזה, עד שהושלך כסא, וזקן מיושן בימים (הכוונה זקן מאד) ישב על הכסא, לבושו היה כמו שלג לבן, ושער ראשו כמו צמר נקי, הכסא שלו היה עם ניצוצות של אש, גלגלי הכסא היו כמו אש דולקת.
- נחר של אש נמשך ויוצא מלפניו, אלף כפול אלף (כלומר מליון) משמשים אותו, ועשרת אלפים כפול עשרת אלפים (כלומר מאה מליון) עומדים לפניו, דייני המשפט ישבו לפניו.
- רואה הייתי אז, בגלל הקול הגדול של דיבורי הגאווה של הקרן המדברת, נהרגה החיה הרביעית, ונאבד גוה, וניתנה לשריפת אש. [הרמז: בגלל מלך המזרח שדיבר דיבורי גאווה נגד ד' תאבד מלכותו].
- ושאר החיות (הם שלשת החיות הראשונות) הוסר מהם השלטון והממשלה, ואריכות זמן ניתנה להם להשאר בחיים, עד הזמן שנקבע להם. [הרמז: ששלשת המלכויות שהם בבל פרס ויוון תוסר מהם המלכות, ובכל זאת ישארו בחיים עד מלחמת גוג ומגוג, ואז ! הָרְגָנוּ].
- רואה הייתי במראות חלום הלילה, והנה עם ענני השמים, יבוא דמות של בן אדם, והגיע עד זקן המיושן בימים, וקרבו את האדם אל הזקן. [רמז למלך המשיח שיבוא ביצורה של ענוה, עני ורוכב על חמור, ענני שמים רומזים למלאכי צבא השמים].
- ולו תנתן שלטון, כבוד, ומלכות, וכל העמים, האומות, והלשונות, יעבדו אותו, שלטונו שלטון עולם שלא יסור ממנו, ומלכותו לא תִנָּזק ולא תשחת.
- אני דניאל, נכרתה רוחי בתוך הנרתיק שלה, הכוונה שרוחו שנמצאת בתוך גופו נבחלה, והמראות שראיתי בראשי הבהילו אותי.
- התקרבתי לאחד מהמלאכים שעמדו שם, ודבר יציב (אמיתי) של פתרון בקשתי ממנו שיאמר לי על כל החלום, ואמר לי, ופתרון הדברים הודיע לי.
- אלה החיות הגדולות שהן ארבע, זה רומז שארבעה מלכים גדולים יעמדו בעולם.
- ואת המלכות שלהם יקבלו לבסוף עם ישראל שהם קדושים ועליונים במעלתם, וירשו את המלכות עד עולם, ועד עולמי עולמים. (כוונתו להדגיש שאין הכוונה לזמן רב, אלא לעולם כפשוטו).
- אז, רציתי לדעת את האמת על החיה הרביעית שהיתה שונה מכולן, מטילה פחד ביותר, ששיינה מברזל, וצפרניה של נחושת, אוכלת וטחנת דק, ומה שנשר, ברגליה רמסה.
- ורציתי לדעת על עשרת הקרנים שבראשה, ועל הקרן הקטנה שיצמחה, ונפלו מלפניה שלשה קרנים, והקרן הזאת שהיו לה עינים, ופה מדבר גדולות (דברי גאווה), ומראה שלה גדול מהשאר.
- רואה הייתי, והקרן הזאת עשתה מלחמה עם ישראל הקדושים, וניצחה אותם.
- עד שבא הזקן המיושן בימים, ושפט משפט ישראל הקדושים מיד הקרן הזאת, והגיע הזמן שנחלו ישראל הקדושים את המלכות.

- פסוק כג. - כך ענה לי המלאך: החיה הרביעית רומזת שתהיה מלכות רביעית בארץ, שתהיה משונה מכל המלכויות, ותאכל (תכלה) את כל הארץ, ותדוש אותה כמו שדשים תבואה, ותטחן אותה דק.
- פסוק כד. - ועשרת הקרנים רומזים, שמהמלכות ההיא, יעמדו עשרה מלכים, וחקרן הקטנה רומזת שיעמוד אחריהם מלך, והוא יהיה משונה מהראשונים, וישפיל שלשה מלכים מהם.
- פסוק כה. - והוא ידבר דברי חירוף מול ד' שהוא עליון, ואת ישראל הקדושים ישחית, ויחשוב לשנות ולבטל מישראל את המועדים, ואת משפטי התורה, ועם ישראל ימסר בידו עד שני זמנים וחצי, הכוונה שנתיים וחצי.
- פסוק כו. - ואחר כך, יתיישבו עדת השופטים, ויסירו את שלטונם, להשמיד אותו ולהאביד אותו עד סופו.
- פסוק כז. - והמלכות, והשלטון, והגדולה של מלכויות הגוים אשר תחת כל השמים, יהיו לעם קדושי העליונים, מלכותו של עם ישראל יהיה מלכות עולם, וכל השליטים יעבדו אותו, ואליו ישמעו לכל אשר יצוה.
- פסוק כח. - עד הנה סוף דיבור הנבואה אני דניאל הרבה הבהילו אותי, וזוהר פני השתנה, והדבר ההוא שמרתי בליבי. (לא כתבתי את כל הדברים לבני דורי כי אם ראשי פרקים).

פרק ח'

- פסוק א. - בשנה השלישית של מלכות בלשצר, נתגלה לי מראה נבואה, מלבד המראה שנראה אלי בשנה הראשונה של מלכותו, כמבואר בתחילת פרק ז'.

פסוק ב.

כאשר ראיתי את מראה הנבואה, הייתי בשושן הבריה, עיר שנמצאת במדינת עילם, וראיתי במראה הנבואה, שאני נמצא ליד נהר (אובל) ששמו אולי.

פסוק ג.

הרמתי את עיני וראיתי, איל אחד עומד לפני הנהר, ולאיל היו קרנים, והקרנים היו גבוהות, ואחת היתה יותר גבוהה מהשניה, ואותה קרן הגבוהה יותר צמחה לו באחרונה. (שתי הקרנים רומזות למלכות פרס ומדי, הקרן הגבוהה יותר, רמז למלכות פרס שהיתה יותר שנים ממלכות מדי, והיא מלכה אחרי מדי).

פסוק ד.

ראיתי את האיל נוגח ליצד מערב, וליצד צפון, וליצד דרום, (לא מוזכר יצד מזרח, כי הוא בא משם), וכל החיות אינם יכולים לעמוד כנגדו, ולא היה כח ביד אף אחד להציל מידו, ועשה כל מה שהיה ברצונו, ונעשה גדול וחזק.

פסוק ה.

ואני הייתי מתבונן בו, והנה הגיע שעיר (צפיר) עיזים מצד מערב, וחלץ על פני כל הארץ, ומרוב מהירות הליכתו, היה נראה כאילו הוא עף באויר ואינו נוגע בארץ, והיתה לו קרן גדולה בין עיניו, שנראית למרחוק.

פסוק ו.

השעיר הגיע עד אל האיל בעל הקרנים, שראיתי אותו עומד לפני הנהר, ורץ אליו בכעס, עם כל כוחו.

פסוק ח.

ושעיר העיזים התחזק מאד, וכאשר התחזק נשברה הקרן הגדולה שהיתה לו, ובמקומה צמחו ארבע קרנים, נראים לארבע רוחות השמים.

פסוק ט'

ומתוך אחת מארבעת הקרנים, צמחה עוד קרן אחת קטנה (מצעירה), היא גדלה מאד, לכיוון דרום, והמזרח, ואל ארץ ישראל שנקראת ארץ הצבי, לפי שהיא יפה ונחמדה.

פסוק י'

והיא התחזקה מאד עד שבאה להלחם עם צבא השמים והכוכבים, (זה רמז לבני ישראל שנמשלו לכוכבים), והיא התגברה עליהם ורמסה אותם.

פסוק י"א.

והתגאה לחרף את ד' שנקרא שר צבא של ישראל, וע"י החיילים שלו, הסתלק קרבן התמיד מלחקריב אותו, ועל ידו הושלך מכון המקדש של ד', הכוונה ששרף את ביהמ"ק באש.

פסוק י"ב.

וזמן קצוב (וצבא) נגזר על קרבן התמיד עד מתי הוא יהיה מסולק, ובמקומו יתן הפשע, היא הע"ז, והיא תשליך תורת אמת עד הארץ, והיא תעשה מה שהיא רוצה ותצליח.

פסוק י"ג.

ושמעתי אחד מהמלאכים הקדושים מדבר, ואותו מלאך אמר למלאך שהיה ממונה על הגזירות הנ"ל, (קורא לו פלמוני, כמו פלוגי אלמוני), עד מתי יהיה הדבר הזה שראיתי בנבואה שקרבן התמיד יהי בטל, ובמקומו יהיה ע"ז שנקרא בשם פשע, ועד מתי יהיה עם ישראל שנקרא עם הקודש, וצבא למרמס.

פסוק י"ד.

המלאך ענה לי דניאל תשובה, עד זמן שכתוב (בספר זכריה פרק י"ד פסוק ז') והיה לעת ערב יהיה אור, וזה יהיה בשנת אלפיים ושלוש מאות, (לא ידוע ממתי מתחיל חשבון זה), ואז עם ישראל שהוא עם קדוש ימציא לו ד' מדיקה וחסד.

פסוק ט"ו.

ויהי כאשר אני דניאל ראיתי מראית נבואה זו, בקשתי שיסבירו לי מן השמים, והנה מיד עמד לנגדי מראה גבר, הוא המלאך גבריאל.

פסוק

שמעתי קול של אדם מבין מי הנחה שנקרא אולי, הקול קרא ואמר: גבריאל הקספר לזה את הדבר.

ט"ז.

פסוק י"ז -

גבריאל בא למקום שעמדתי, וכאשר בא נבהלתי ונפילתי על פני, ואמר לי: תבין בן אדם שמראה הנבואה הוא לזמן סוף הגלות.

פּרָק ט'

פסוק א'. - בשנה הראשונה של מלכות דריזש המדי שלקח את המלוכה אחרי שמת בלשאצר כמבואר בפרק ז', שהיה מלך על מלכות כשדים.

פסוק ב'. - אני דניאל התבוננתי בחשבון שבעים שנה, שאמר ירמיהו שכשיגמרו שבעים שנה לבבל, יזכור ד' את בני ישראל לטובה, וראיתי שטעיתי בחשבון. כי הוא חשב את השבעים שנה מהזמן שכבש נבוכדנצר את יהויקים, והאמת היא שכוונת ד' היתה מזמן שגלה צדקיהו שאז נחרב ביהמ"ק וירושלים, ואז יגאלו ויבנה ביהמ"ק. [נפרש את טעותו של דניאל: נבוכדנצר מלך 45 שנים, ובשנה השנייה של מלכותו כבש את יהויקים, נשאר 44 שנים למלכותו, בנו אויל מרוזך, מלך 23 שנים, אך שנה הראשונה שמלך אויל מרוזך היתה אותה שנה שהיתה אחרונה למלכות נבוכדנצר, ולכן בסה"כ יש לנו 66 שנים, בלשאצר בנו מלך 3 שנים, הרי 69, ועוד שנה אחת של דריזש המדי, הרי 70 שנים]

פסוק ג'. - ומכיון שראיתי לפי חשבוני שכבר הגיע זמן גאולתם של ישראל, ועדיין לא נגאלו, שמתי את פני לכוונם לשמים, להתפלל לד', צמתי, לבשתי שק, וזהתגלגלתי באפר, כל הפעולות הנ"ל הם בדרך צער והכנעה.

פסוק ד'. - התפללתי אל ד', התודיתי על העוונות ואמרתי, בבקשה ממך ד' הא-ל (תקיף בחד), הגדול (הטוב), והגורא (מרומם מעל כל השגה), מקיים את מה שהבטיח וזכרת על ההבטחה ברית, ועושה חסד לאלו שאוהבים אותו, ושומרים את מצוותיו.

פסוק ה'. - חטאנו בשגגה, עוינו במזיד, ועשינו מעשים במרד,, והננו סרים ממצוותיך וממשפטיך.

פסוק ו'. - ולא שמענו למה שאמרו עבדיך הנביאים, שהם באו לדבר בשמך אל מלכינו, שרינו, ואל אבותינו, ואל כל עם הארץ שכבר מתו.

פסוק ז'. - הצדק אתך שהבאת עלינו פורענות והגלית אותנו מארצנו, ולנו ראוי להבייש, כפי שאנו נמצאים היום, כי אנחנו גרמנו לעצמנו, ומפרט שלכולם ראוי להתבייש, אנשי יהודה, יושבי ירושלים, וכל ישראל, הן אלו שהם קרובים, כלומר שלא גלו, הן הרחוקים שנדחו והורחקו מארצם, בגלל המעל שמעלו בך.

פסוק ח'. - ד', לנו ראוי להתבייש, מלכינו, שרינו, ואבותינו, בגלל שחטאנו לך.

פסוק ט'. - לולא רחמי ד' וסליחתו על העוונות, היינו כלים, בגלל שמרדנו בו.

פסוק י'. - ולא שמענו בקול ד' אלוקינו, לא הלכנו בתורתו שמסר לנו ביד עבדיו הנביאים.

פסוק י"א. - וכל ישראל עברו על דברי תורתך, וזויו סרים ממך, ולא שמעו בקולך, והגיעה עלינו הקללה שכתובה בתורת משה, שד' השביע אותנו לשמור את דברי התורה, ואם לא נשמע יביא עלינו קללה.

פסוק י"ב. - וד' קיים בנו את מה שכתוב בתורה, והביא עלינו ועל השופטים ששופטים אותנו, רעה גדולה, שעד עכשיו לא נהיייתה כרעה הזאת תחת השמש. (חרב, הרג, שריפת בית ד', ועוד).

פסוק י"ג. - כל הרעה הזאת כמו שהיא כתובה בתורת משה, הגיעה אלינו, וכאשר היינו בירושלים, ושמענו מהנביאים את הפורענות שתגיע, לא התפללנו אל ד', ולא חזרנו בתשובה על עוונותינו, ולא השכלנו לדעת שד' א-ל אמת.

פסוק י"ד. - וד' מיהר לחביא עלינו רעה, והצדק אתו, בגלל שחטאנו לו, ולא למדנו מוסר מהעונשים שהביא עלינו.

פסוק ט"ו. - אבל עכשיו אנחנו מתוודים ואומרים: ד' אלוקינו, שהוצאת אותנו מארץ מצרים ביד חזקה, ועשית לך שם גדול, כמו שהוא מפורסם היום הזה, הננו מתוודים שחטאנו וחרשענו.

פסוק ט"ז. - ד', כפי הדרך שלך שאתה עושה צדקות, אני מבקש ממך שיחזור כעסך מהיר שלך ירושלים, ומביהמ"ק שהוא הר קדשך, מה שירושלים ועם ישראל נתונים לחרפה, לכל הגוים שסביבותינו, הוא בגלל שכעסת עלינו בעוונותינו ובעוונות אבותינו.

פסוק י"ז. - ועכשיו, אני מבקש ממך, שמע אלוקינו אל תפילתי עבדך דניאל, ואל מה שאני מתחנן, והראה את פניך המאירות על בית מקדשך אשר הוא שמים, וכל זה תעשה למענך ד', שלא יאמרו מבלי יכולת ד'.

פסוק י"ח. - תטה ד' אלוקי את אזנך ושמע את תפילתי, פתח עיניך וראה שעירך ירושלים שנקראת על שמך, עיר ד', שוממה, כי מה שאנחנו מבקשים ממך, אין זה בגלל שאנו בטוחים בצדקותינו, אלא אנו בטוחים ברחמיך הרבים.

פסוק י"ט. - ד' שמע את תפילתי, ד' סלח לי על עוונתי, ד' הקשיב ומלא את בקשותי, ואל תאחר את זמן הגאולה, למען כבודך, כי שמך נקרא על עירך ירושלים, עיר האלוקים, ועל עמך, עם ד', ואין זה מכבודך שיהיו נמסרים ביד הגוים.

פסוק כ'. - תוך כדי שהייתי מדבר, ומתפלל אל ד' אלוקי, ומתוודה על חטאתי ועל חטאת עם ישראל, ומתפלל עבור הר הקודש, הוא ביהמ"ק שנמצא על הר המזריח.

פסוק כ"א. - ובתוך כך, האיש גבריאל שכבר ראיתי אותו במראה הנבואה, כמפורש בפרק ח' פסוק ט"ו, עכשיו עף אלי במיסה, ונגע בי בזמן הקרבת תמיד של בין הערביים.

פסוק כ"ב. - והסביר לי, ודיבר אתי, ואמר ליִיִדניאל עכשיו יצאתי מן השמים להסביר לך את הבנת הדבר בענין זמן הגאולה.

פסוק כ"ג. - בזמן שהתחלת להתחנן, הגיע דבר מאת ד' לגלות לך האמת בדבר, ולכן עכשיו באתי להגיד לך, בגלל שאתה איש בעל מעלות חמודות שלחו אותי לדבר אתך, שים את לבך להתבונן, ותבין במראה הנבואה.

פסוק כ"ד. - נגזר על עמך – ישראל, ועל עיר קדשך – ירושלים, שלאחר שבעים שמיטות מחורבן בית ראשון יהיה חורבן בית שני, והם 490 שנים, (החשבון הוא: 70 שנים גלות ועוד 420 שנים שעמד בהית השני, סה"כ 490 שנים), ע"י חורבן בית שני, וצרות הגלות, יגמר הפשע שפשעו ישראל, ויגמרו כל חטאותיהם, כדי שיכל להביא להם את משיח צדקנו, ולסיים את כל דברי הנביאים, כלומר שכל דבריהם יתקיימו, ולמשוח את הארון והמזבחות, ושאר כלי הקודש.

פסוק כ"ה. - ותדע ותבין, כי יצא הדיבור מאת ד' להשיב את בני הגולה מבבל, ולבנות את ירושלים, והחורבן יהיה עוד שיבוא כורש מלך פרס שד' משח אותו ומינה אותו למושל 7 שמיטות שלימות (ועוד 3 שנים, ולא מנה אותם, לפי שמנה רק שמיטות שלימות, החשבון הוא כך: בסוף שנת 19 למלכות נבוכדנצר גלה צדקיהו, ונבוכדנצר מלך 45 שנים, נשאר לו 26 שנים, ועוד 22 שנים של בנו אויל מרודך הרי 48, ועוד 3 שנים של בנו בלשיצאר הרי 51, והוא ראה הנבואה בשנה הראשונה של דריש המדי, הרי 52), ואח"כ תעמוד ירושלים 62 שמיטות תהיה בנויה העיר ירושלים, כל רחובותיה, וכל בורות המים החפורים בה, (כי משנה הראשונה לכורש התחילו לבנות הבית ונמשך 18 שנה, ועוד 420, סה"כ 438, וזה 26 שמיטות ועוד 4 שנים, אלא שלא מנה את השנים שלא הגיעו לשמיטה שלימה), אך יהיה בכל זאת זמן של מצוקה, לפי שמשלו בהם פרס יון ורומי.

פסוק כ"ו. - ואחרי 62 שמיטות, יכרת אגריפס המלך, ולא יהיה עוד בעולם, והעיר ירושלים, וביהמ"ק ישחית העם של המושל הוא טיטוס, וסופו יהיה שיכלה כמו שטף מים רבים, ע"י מלך המשיח, ועד זמן המלחמה שתהיה באחרית הימים, היא מלחמת גוג ומגוג, תהיה העיר ירושלים כרותה ושוממה.

פסוק כ"ז. - בהתחלה יעשה ברית חזקה עם שרי ישראל לשמיטה אחת, אך באמצע השמיטה יפר את הברית, ויבוא להלחם על ירושלים, ויבטל משם הקרבת זבח ומנחה, ובמקום גבוה (מכנה אותו כמו כנף עוף המגביה לעוף) ישים ע"ז משוקצת והיא דוממת ושזתקת כאבן, והוא יהיה במעלתו עד שיעיף הזמן שתכלה ותיכרת הע"ז

חמשוקצת.

פרק י'

- פסוק א'** - בשנה השלישית של כורש מלך פרס, דיבור של נבואה נתגלה לדניאל, שמכנים אותו בלואשיצר, הנבואה נתגלתה לו בצורתה האמיתית, לא ע"י רמזים וחידות, גם נגלו לו הרבה מלאכי מעלה, כדי שיבין את הנבואה, נתגלתה לו בצורה ברורה.
- פסוק ב'** - באותה תקופה התאבלתי שלשה שבועות, 21 ימים. (הטעם שהתאבל, בגלל שכורש ביטל את בנין ביהמ"ק, בגלל שיצרי ישראל הסיתו אותו).
- פסוק ג'** - לחם נקי שהוא נחמד לא אכלתי, ובשר ויין לא בא לתוך פי, ולא סכתי את גופי בשמן טוב בשביל להתענג, עד שעברו שלשה שבועות.
- פסוק ד'** - ובכ"ד בניסן הייתי ליד הנהר הגדול חידקל.
- פסוק ה'** - הרמתי את עיני וראיתי איש אחד שהוא לבוש בגדי פשתן, ועל המתנים היתה לו חגורה מזהב טוב שנקרא כתם אופז.
- פסוק ו'** - גפו היה גדול כים תרשיש, (2000 פרסה), גם צבע גופו היה כמו אבן טובה שנקראת תרשיש שדומה לתכלת, פניו היו מאירות כברק, עיניו כמו לפידים (להבות) של אש, זרועותיו ורגליו כמו נחושת מזוקק באש, וקול דיבורו חזק כמו קול של המון עם.
- פסוק ז'** - רק אני דניאל ראיתי את מראה הנבואה, וחגי זכריה ומלאכי שהיו אתי לא ראו, אבל המזל שלהם (הוא השר שיש לכל אדם בשמים) ראה, ולכן נפל עליהם פחד גדול, וברחו להתחבא.
- פסוק ח'** - אני נשארתי שם לבדי, וכשראיתי את מראה הנבואה החשוב, לא נשאר בי כוח, ויופי מראה פני התקלקל, (כלומר מראה פני לא היה נראה טוב), לא הצלחתי להתגבר על עיצמי ולהשאיר בתוכי את הכוח.
- פסוק ט'** - שמעתי את קול דיבורו של המלאך, וכשמעתי את דבריו וקולו, מרוב פחד נרדמתי, ופני היו כלפי הארץ.

פסוק י'. - והנה הרגשתי, שיד נוגעת בי, היד נענעה אותי על ברכי, ועל כפות ידי, כדי לעורר אותי מתרדמותי.

פסוק י"א - ואמר אלי המלאך, דניאל שחנך בעל מעלות נחמדות, תבין בדברים שאני מדבר אליך, ועמוד על רגליך, כמו שעמדת בתחילה, כי אני נשלחתי אליך מאת ד', וכאשר דיבר אלי הייתי עומד ברעדה.

פסוק י"ב - ואמר לי, אל תפחד, לא אעשה לך שום רע, כי מהיום שחשבת בלבך להבין הדברים, וצמת לפני ד' אלוקיך, התקבלה בקשתך, ובגלל זה באתי אליך.

פסוק י"ג - השר בשמים של מלכות פרס, היה עומד נגדי להלחם אתי, ובמשך 21 יום שהתפללת, ביקש שיתנו לפרס רשות לשלוט על ישראל, והנה מיכאל אחד השרים החשובים בא לעזור לי נגד שר פרס, ואני נשארתי בשמים להלחם נגד שר פרס, וכשבא מיכאל הייתי יכול לבוא אליך.

פסוק י"ד - ובאתי להסביר לך, מה שיקרה לעם ישראל באחרית הימים, כי יש עוד מראה נבואה שצריך לומר לך על אותו זמן.

פסוק ט"ו - וכאשר דיבר אלי דברים אלו, שמתי את פני לכיוון הארץ, ושתקתי מרוב פחד מהמלאך.

פסוק ט"ז - והנה נשתנתה דמות המלאך לדמות בן אדם, ונגע בשפתי לתת לי כוח לדבר, ואז פתחתי את פי ודברתי, ואמרתי אל הדמות הזאת העומדת לנגדי, אֲדוֹנָי, כשראיתי אותך, כל אברי הגוף שהם מחוברים כמו ציר של דלת, נהפכו ויצאו ממקומם מרוב פחד, ולא יכולתי לעצור בתוכי את הכוח שלי.

פסוק י"ז - ואיך אוכל אני העבד שלך אדוני לדבר אתך, וגם עכשיו שאתה בדמות בן אדם, אין בי כוח, ולא נשארה בי נשמה. (אמר את הדברים בלשון גוזמא).

פסוק י"ח - המלאך שעדיין היה בדמות אדם, חזר שוב ונגע על שפתי, ובזה חיזק אותי.

פסוק י"ט - ואמר לי, אתה שאתה איש בעל מעלות נחמדות, אל תפחד, שלום לך, חזק וחזק, וכאשר דיבר אתי התחזקתי, ואמרתי לו, אתה יכול לדבר אתי אחרי שחיזקת אותי.

פסוק ב' - ואמר לי, האם אתה יודע בשביל מה באתי אליך, כוונתנו לומר לו שעכשיו יראה שלא בא לעשות לו כל רע, רק להסביר לו, וכשאגמור לדבר אתך, אחזור להלחם עם שר פרס, אני אמנם יודע שאנצח אותנו, אך אז יבוא השר של יון, ויבקש שיתנו לו שלטון על ישראל, בגלל שיישראל חטאו.

פסוק כ"א - אך אגיד לך, מה שכתוב בשמים גזירה אמיתית, שכל מלכויות הגוים תאבדנה, ועם ישראל יגאלו, ואף אחד מהשרים לא בא לעזור לי בדברים אלו, רק מלאך מיכאל שחזא הסניגור של ישראל.

פרק י"א

- פסוק א'** - אומר לו המלאך, בשנה הראשונה של מלכות דריוש, הייתי מחזיק ומחזק את מיכאל השר שלכם, להלחם עם שר של פרס.
- פסוק ב'** - ועכשיו אומר לך דבר אמיתי שלא ישתנה, הנה עם כורש שמואלך עכשיו יהיו עוד 2 מלכים זהם אחשוורוש, ודריוש שבנה את ביהמ"ק, ויחד הם 3 מלכים לפרס, וחרביעי יהיה דריוש המדי, הוא יהיה עשיר גדול מכל המלכים שלפניו, וכאשר יתחזק בעשרו, יעזר את כל מלכותו להלחם כנגד יון.
- פסוק ג'** - והיון ימלוך מלך גבור הוא אלכסנדר מוקדון, ותהיה לו ממשלה גדולה וחזקה, ויהרוג את דריוש מלך פרס, ויכבוש את פרס.
- פסוק ד'** - וכשיתחזק ביותר, תשבר מלכותו, כי ימות, ומלכותו תתחלק לארבע מלכויות שנמצאים בארבעה צדדי העולם, זהם: (1) רומי- ביצד צפון, (2) מצרים- ביצד דרום, (3) איי, (4) פרס, והמלכות לא תנתן לבניו הבאים אחריו, המלכויות שהזכרנו לא ימשלו בתוקף רב כמו מלכות אלכסנדר, כי תיקר מלכותו, ומלבד ארבעת המלכויות הנ"ל שהן עיקריות, תתחלק לעוד מלכויות קטנות, ולכן לא תהיה הממשלה בתוקף.
- פסוק ה'** - המלך שביצד דרום, יתחזק על המלך שביצד צפון וכנגד השרים שעם מלך הצפון, בזמן המלחמה יתחזק כנגדו, ואח"כ ימשיך למשול בו זמן רב.
- פסוק ו'** - ולאחר הרבה שנים, ירצו להתחבר ולחיות יחד בשלום, והנביא מפרש כיצד יהיה הדבר: בת מלך הדרום (מצרים) תבוא אל מלך הצפון (רומי), כדי ליישר ולעשות פשרה בעיהם, ולא תצליח לעצור את כוח הזרוע של אנשי המלחמה, בפעם הזאת לא יצליח מלך הדרום להתחזק, וגם לא גבוריו, ותמסר בת מלך הדרום, וגם השרים שבאו אתה, וגם אביה מולידה, והאצטגנינים שמחזקים אותה בהודעת הפעולות של הזמנים לפי מערכת הכוכבים.
- פסוק ז'** - אח"כ יצמח ענף מהשרשים שלה, על הבסיס של אביה, כלומר אחד מבני בת מלך הנגב, ימלוך במקום אביה, ויבוא להלחם עם החיילים של מלך הצפון, ויגיע אל ערי המבצר של מלך הצפון, ויעשה בהם כריצונו, ויחזיק בהם ויכבוש אותם.
- פסוק ח'** - וגם את העי"ז שלהם, עם השרים שלהם, וכל הכלים הנחמדים שלהם שעשויים מכסף וזהב, יקח בשבי ויביא אותם למצרים, ומלך הדרום יעמוד במלכותו יותר שנים ממלך הצפון.

פסוק ט' - וימלוד כמלכות סבא שלו, ואחרי שינצח במלחמה יחזור לארצו.

פסוק י' - ובני מלך הצפון יחזרו לעשות מריבה עם מלך הדרום, ויאספו חיילים רבים, ויבואו אל ארץ הדרום, ויעברו שם במהירות כמו מים שזוטפים, ויחזור ויעשה מלחמה עם מלך הנגב, ויגיע עד עיר המבצר שלו.

פסוק י"א - ומלך הדרום יבוא בכעס ומרירות, ויצא להלחם עם מלך הצפון, מלך הצפון יעמיד המון רב של עמו, וכל החמון ינתנו בידי מלך הנגב.

פסוק י"ב - מלך הדרום יקח בשבי את כל המון העם של מלך הצפון, ואז יתגאה בלבו, ואע"פ שיפיל המון עם של מלך הצפון, מ"מ לא ינצח אותו.

פסוק י"ג - ויחזור מלך הצפון ויעמיד המון עם רב יותר מהפעם הראשונה, ולסוף זמן של שנים רבות, יבוא בחיל גדול, ובנכסים רבים בכסף וזהב.

פסוק י"ד - ובזמנים ההם, מלבד מלך הצפון, יעמדו רבים על מלך הנגב, ורשעי ישראל (נקראים פריצים, לפי שפורצים גדרי התורה שהיא אמת, ואת גדרי הצדק) ירוממו את עצמם, ע"י נביאי שקר, ויכשלו בעצתם.

פסוק ט"ו - מלך הצפון יבוא, ויבנה תל עפר שבונים מול העיר לעלות עליו ולהלחם עם העיר (נקרא סוללה), וילכוד את הערים המבוצרות של מלך הנגב, וזהחילים של מלך הנגב שנקראים זרועותיו, כי הם החוזק שלו, לא יהיה להם כוח לעמוד במלחמה, ואע"פ שיקח אתו את מוצחרי גבוריו, לא יהיה להם כוח לעמוד ולהתחזק במלחמה.

פסוק ט"ז - מלך הצפון שבא להלחם עם מלך הנגב יעשה בו כרצונו, ואין מי שיעמוד נגדו, ואחרי שינצח אותו, יבוא להלחם עם א"י שנקראת ארץ הצבי, ויכלה אותה. (המצודת דוד כותב שהכוונה לאנטי זכוס מלך יון, ואע"פ שדברנו מקודם על רומי, מכיון שרומי כבשה את יון מחשיבים אותם למלכות אחת).

פסוק י"ז - חוזר לספר על מלחמת מלך הצפון כנגד מלך הנגב: וישים מלך הצפון כיוון פניו לכיוון כל המבצרים של מלך הנגב, וקצת מהאנשים הישרים, הם האנשים מישראל שהתחברו למלך הנגב לעזור לו, גם אתם ילחם מלך הצפון, ויצליח, ואת כנסת ישראל המכונה בשיר השירים "היפה בנשים", יצוה מלך הצפון לפולפוס שר הצבא, שישחית אותם, ויגזור עליהם גזרות של שמד, אך לא יצליח בגזרותיו.

פסוק י"ח - אח"כ יהיה כיוון פניו של מלך הצפון לא"י הים, ויצליח ללכוד רבים מהם, הקב"ה מכונה כאן בתואר קצין, שהוא השר והמושל של העולם, יבטל את החירופים שחירף וגידף את הקב"ה ואת ישראל, ועל שאר עוונותיו, ישלם לו ד' לאחר מיתתו.

פסוק י"ט - אחרי שילכו את יושבי איי הים, ישים את כיוון פניו למבצרים של ארצו (י"א הכוונה לירושלים), ובדרך יכשל ויפול מהרכב זימות, כמו שמסופר בספר יוסיפון שטיטוס הוכה בשחין רע, והתחילו לנשור ממנו איברים, וביקש מהעבדים שלו שיחזירו אותו לעירו אנטוכיא, ולא הספיק להגיע עד שמת

פסוק כ' - ואז יתחזק ויעמוד על בסיס טוב מלך שיעביר את ישראל מתתיהו בן יוחנן כהן גדול, והוא יעביר את הנוגש (לוחץ) יון מישראל, ויהיה לו הדר (יופי) של מלכות, כי יצליחו במלכותם הוא ובני חשמונאי, ובתקופה קצרה תשבר מלכותו, שברו יהיה לא ע"י כעס של איזו אומה, ולא ע"י מלחמה שתהיה עליו, אלא מתוך משפחתו תהיה נפילתו, שכן היו שני אחים הורקנוס ואריסטובלוס שרבו ביניהם.

פסוק כ"א - ואז יתחזק במלכות עם נבזה, הוא רומי (אדום), כמו שכתוב בספר עובדיה, הגה בזוי נתתיך, ובהמשך בזוי אתה מאד, לא ניתן עליו מן השמים יופי מלכות, ויבוא בדברי שלוח לרמות את כולם, ויחזיק את מלכותו בדברים רכים, דברי חנופה.

פסוק כ"ב - וגבורי מלכות יון, (מכנה אותם זרועות), שהיו בעבר חזקים, והיו לוחמים במהירות כמים שוטפים, עכשיו הם ישטפו מלפני מלך רומי וישברו, וגם מלך ישראל שיכרות ברית אתו, ישטף.

פסוק כ"ג - ומזמן השותפות שישתתף מלך רומי עם ישראל, יתנהג עמם במרמה, ויהיה מלך רומי עולה ממקומו להלחם עם האומות שסביבות ירושלים, ויצליח להתגבר עליהם עם קצת מהחיילים שלו, כי יפתה במרמה את עם ישראל שיבואו לעזור לו.

פסוק כ"ד - יגיע לעם ישראל במרמה, ע"י שידבר אתם דברי שלוח (דברי פיתוי), וע"י כך יצליח להכנס לתוך המקומות השמנים במדינה, הכוונה שייצליח לגלות את אוצרות הכסף והזהב, ויעשה מעשים שלא עשו אבותיו ואבות אבותיו, ומפרש מה הם המעשים: לכל אלו שייסכמו להכנע אליו, ולקבל את עול מלכותו, יפזר (יבזור) כסף וזהב ורכוש, ממה שבזו מאומות אחרות, וכוונתו האמיתית היא כדי שלבסוף יוכל לכבוש את המבצרים שלהם, ויחכה עש שתהיה לו שעת הכושר לכבשם.

פסוק כ"ה - ויעורר את כוחו ויחזק את לבו, להלחם עם הרבה חיילים במלך הנגב, ומלך הנגב יתגרה להלחם עם מלך הצפון, וגם הוא יגיע עם הרבה חיילים חזקים מאד, אבל לא יצליח במלחמה, כי אנשי מלך הצפון יתנו שוחד לשרי מלך הנגב שיבגדו במלך שלהם, ושלא יתאמצו במלחמה.

פסוק כ"ו - השרים שהם אוכלים על שולחן המלך ממאכליו (פת בג), ישברו אותו, כי יעשו פעולות להמסר ביד מלך הצפון, ואת החיילים של מלך הנגב, ישטוף כמים ששוטפים, והרבה מהם יחרגו, ויפלו חללים.

פסוק כ"ז - ושני המלכים הנ"ל, אע"פ שביניהם מריבה, ליבם רע, וחושבים מחשבות לעשות רע לישראל, וישבו יחד בשולחן אחד, וידברו כיצד לאבד את ישראל, ועצתם לא תצליח, (לכן הנביא קורא להתיעצותם כזב), כי עדיין לא נתמלאה סאת העוונות של ישראל, ולא הגיע זמנם להיענש.

פסוק כ"ח - ומלך הצפון יחזור עם רכוש גדול שלקח ממלך הנגב, ומחשבותיו יהיו כדי לבטל את הברית שכרת עם ישראל, ויצליח בזה, ואח"כ יחזור לארצו.

פסוק כ"ט - לשנה הבאה יחזור שוב לארץ הנגב להלחם כנגדה, אך הפעם לא יצליח, לא כמו שהיה לו ניצחון במלחמה הראשונה המוזכרת בפסוק כ"ח, ולא כמו המלחמה האחרונה המוזכרת בפסוק מ'.

פסוק ל"א - אנשי מלך הצפון יבואו לנגב באניות (ציים) עם רומיים (כתים), אבל ישבר (נכאה) קצת, ויחזור לארצו, ויכעס על שעשה ברית עם ישראל עם קודש, ויאסוף (ועשה) חיילים רבים להלחם כנגד ישראל, ויתבונן שעם ישראל עזבו את התורה שנקראת ברית קודש, בגלל שהיא קדושה וניתנה בברית, ולכן יעיז להלחם אתם.

פסוק ל"ב - וגיבורים יעמדו ממלך הצפון, ויחללו את ביהמ"ק שהוא המעוז (החוזק) של ישראל, הכוונה שישרפו אותו, ויבטלו את הקרבת התמיד ע"י שיחריבו את ביהמ"ק, ויעמידו שם ע"ז שהיא משוקצת, ושוקצת כאבן דומם.

פסוק ל"ג - ולרשעי ישראל שעזבו את ברית התורה, יחניף בדבורים חלקלקים, אבל האנשים הכשרים בישראל שהם יודעים את האלוקים, יחזיקו בברית התורה ולא יעזבוה.

פסוק ל"ד - והחכמים שבישראל, יסבירו לרבים את דברי התורה, ויפלו מקצתם בחרב האויב, מקצתם בלהבות אש, היינו שריפה, ומקצתם בשבי ובביזה למושך ימים רבים. הם ימותו על קידוש ד'.

פסוק ל"ה - בזמן שיפלו יעזרם ד' קצת, שלא יכלו לגמרי, אבל הרבה מישראל יתחברו אליהם בגלל דיבוריהם החלקלקים.

פסוק ל"ו - ומקצת מאנשים משכילים, ינסו לעשות חשבון צרוף (ברור) ומחזור, מתי יהיה זמן קץ הגאולה, אך יטעו (יבטלו), כי עוד יש הרבה זמן עד הקץ.

פסוק ל"ז - עכשיו חוזר לדברים הראשונים: מלך רומי יעשה כפי מה שהוא רוצה באין מוחה כנגדו, ויתגדל על כל בעל כוח (אל), ועל חקל שהוא תקיף ומושל, ידבר דברים נפלאים, דברי חירוף וגיבור, ויצליח עד שיגמר כעס ד' מישראל, כאשר תגמר גזירת ד', כי כבר התנקז ישראל מעוונותיהם.

פסוק ל"ח - לא יתבונן שהקב"ה הוא אלוקי אבותיו, ולא יתבונן במעלת כנסת ישראל שמכונה בשיר השירים "היפה בנשים", ולא יתבונן לכבד שום אלוה, כי על כולם יתגאה.

פסוק ל"ח - כדי לכבוש אומות תחתיו, היה מכבד את האליל שלהם בערי המבצר של אותן האומות, וזה אליל שלא הכירו אותו אבותיו, היה מכבדם בכסף ובזהב ובאבנים יקרות, ובדברים נחמדים זיפים.

פסוק ל"ט - ועשה למקומות המבצר שלהם כבוד לאליל הזר, ומי שהיה מכיר בו שיועילו דברי החנופה, היה מכבד ביותר, והיה ממנה אותם למושלים על עם גדול, וחילק להם אדמה במחיר זול.

פסוק מ' - ובזמן הגאולה ילחם מלך הנגב עם מלך הצפון, כאילו מתנגח אתו, ומלך הצפון יבוא עליו בסערה עם רכב ופרשים (הרוכבים), ועם הרבה אניות, ויכנס לתוך ארצות של מלך הנגב, וישטוף את הכל, ויעבור משם.

פסוק מ"א - ויבוא לארץ ישראל הנחמדת (היבוי), ולעוד הרבה ארצות, ויפלו מלפניו, אבל אדום, ומואב, והערים המזרחיים של עמון, ינעלו מידו.

פסוק מ"ב - וישלח את ידו להכות ארצות רבות, וארץ מצרים תאבד לגמרי ולא ישאר לה שום הצלה.

פסוק מ"ג - וימשול במטמוני הכסף וזההב, ובכל הדברים הנחמדים של מצרים, והאומות לוב וכוש ירמוס ביצעדי רגליו.

פסוק מ"ד - ויגיעו לאזניו שמועות שבאו ממזרח ומצפון להלחם כנגדו, שמועות אלו יבהילוהו, ויצא בכעס גדול להשמיד ולהרוג את העמים שבאים להלחם אתו.

פסוק מ"ה - ויטע את אהלי ארמונו בין הימים, להר א"י הקדושה והנחמדת, ואז יבוא הסוף שלו, יאבד ולא יהיה מי שיעזור לו.

פרק י"ב

- פסוק א'** - ובזמן שהוא לפני הגאולה העתידה, יעמוד מיכאל השר הגדול, שהוא רגיל ללמד זכות על ישראל, ויתפלל על עם ישראל, ויהיה עת צרה ליעקב, שכערה הזאת לא היתה מאז היותו לעם עד אותו זמן, ובזמן שהוא ניצל מן הצרה הצדיקים שכתוב עליהם בספר מלאכי (פ"ג) ויכתב ספר זכרון לפני ליראי ד' ולחושבי שמו.
- פסוק ב'** - וחרבה מהמתים, (הכוונה בלשון "רבים", שרק מתי ישראל יקומו ולא הגוים), שמכונים בשם "ישיני אדמת עפר" יתעוררו לתחייה, הצדיקים יקומו לחיים נעימים לעולם, וחרשעים יקומו כדי לסבול חרפה ובזיון לעולם.
- פסוק ג'** - החכמים שבהם שעסקו בתורה ובמצוות, יאירו ויזרחו כאור הרקיע, ואלו שהצדיקו את הרבים, היינו שלימודו תורה לרבים, יאירו כמו כוכבים לעולם ועד.
- פסוק ד'** - ואתה דניאל כתוב את הדברים בצורה סתומה, וכתוב דברים חתומים וסגורים, ועד שיבוא זמן קץ הגאולה, רבים ישוטטו בדעתם, וירבו לחקור כדי לדעת, מתי זמן הגאולה, ולא יצליחו לדעת.
- פסוק ה'** - מספר דניאל: ראיתי אני, והנה שני מלאכים נוספים מלבד המלאך שדיבר אתי, אחד עמד מצד אחד של נהר חידקל והשני בצד השני של הנהר.
- פסוק ו'** - אחד משני המלאכים דיבר אל האיש שדיבר אלי שהיה לבוש בגדי פשתן, ועמד מעל מי הנהר, עד מתי יתעכב קץ הגאולה המכוסה.
- פסוק ז'** - שמעתי את האיש שלבוש בגדי פשתן שעמד מעל מי הנהר, שנשבע בדי' שהוא מחיה את כל העולמות, עשה זאת ע"י שהרים את ידיו אל השמים, שאחרי שני זמנים וחיני, כאשר יכלה הכוח של ישראל עם הקודש, יכלו כל האומות, והמלכות תבוא ליד ישראל.
- פסוק ח'** - ואע"פ ששמעתי לא הבנתי, ואמרתי למלאך, מה זמן הקץ שנרמז בזמנים שאמרת.
- פסוק ט'** - ואמר לי, לך משאלותיך, (כלומר המנע מלשאול שאלות), כי דברי הגאולה יהיו סתומים וסגורים עד הזמן שיגיע הקץ.

פסוק י' - ינסו לברר וזלזל את החשבונות, ויחשבו שחשבונם צרוף וברור, ורשעים יעשו רשעות בגלל שלפי חשבונם

עוד יש זמן רב, ובאמת לא יבינו את הקץ האמיתי, אך המשכילים יבינו.

פסוק י"א - ומזמן שבטל התמיד בחורבן בית שני, ובמקומו שמו ע"ז משוקצת ודומם כאבן, תמנה ימים, 1290.

פסוק י"ב - אשרי מי שמחכה, ויזכה להגיע לאותו זמן, והיא תהיה לימים, 1335.

פסוק י"ג - ואתה כשיגיע זמנך תפטר לבית עולמך, תגוח עם הצדיקים, ותעמוד בתחיית המתים, ותקבל את חלקך

חמגיע לך בסוף הימים.

חסלת ספר דניאל

